

Đường dao và trẻ em

Tác Giả: Hoàng Yên Lưu

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

Như đã trình bày các kỹ thuật của dao nhi đồng được gọi là đường dao.

Đường dao thường được viết theo thể thơ lục bát, dể nhớ, dễ ca và dễ dùng để vui chơi như thể thơ lục bát hay thể thơ lục bát có câu dài, ngắn khác nhau có tiết tấu, nhịp nhàng thích hợp với việc đi đường.

Nếu ca dao trẻ em là phần lớn của trẻ trai gái giao duyên hay để giải bày tâm sự khi đi chơi, đi ngủ, thì đường dao thường được làm nên với một trò chơi nào đó của trẻ em trong những dịp hè hay khi nhàn rỗi. Với lời ca tuôn chảy, trong các trò chơi, các khúc ngắn được các em ca hát thường không mang ý nghĩa nào đặc biệt. Chính sự ngây ngô của trẻ và lời ca đã tạo thêm ý vị cho trò chơi lúc tức còn để chơi.

Giáo sư kiêm nhà văn Doãn Quốc Sĩ khi khảo cứu về "Ca dao nhi đồng" vào năm 1969 đã giới thiệu với chúng ta một số khúc đường dao được trẻ em ca hát khi chơi đùa. Trong đó có những trò quen thuộc mà những người trong chúng ta còn nhớ:

Trong trò "Nu na nu nống" bạn trẻ ba bên em như người duỗi chân ra và một em trong bên lấy tay đi một tiếng chân một tiếng hát như sau:

*Nu na nu nống,
Cái Cống nống trong.
Cái Ong nống ngoài,
Cái khoai chơm mọt.
Phọt ngói Phọt khóc,
Con cóc nhẩy ra,
Con gà ú ớ,
Nhà mẹ thổi xôi,
Nhà tôi nấu chè
Tè he chân rết.*

Đường dao và trổ em

Tác Giả: Hoàng Yên L&#u

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

Đổn âm "r&#t" tay em s&# vào chân nào thì chân &#y ph&#i r&#t l&#i.

Trong trò "Th&# đĩa ba ba" thì bài đường dao sau đây đ&#c s&# d&#ng:

*Th&# đĩa ba ba,
Ch&# b&#t đàn bà.
Ph&#i t&#i đàn ông,
C&#m tr&#ng nh&# bông,
G&#o t&#n nh&# n&#c,
Đ&#m&#m đ&#mu&#i.
Đ&#ch&#u&#i, h&#t tiêu,
Đ&#niêu c&#t gà.
Đ&#ph&#i nhà nào,
Nhà n&#y ph&#i ch&#u.*

Trong trò ch&#i này b&#n năm em đường t&#m l&#i gi&#a s&#n r&#ng, m&#t em v&#a hát v&#a l&#y tay v&# lên đ&#u t&#ng ng&#i theo th&# t&# vòng tròn. Đ&#t bài, ch&# "ch&#u" r&#i ph&#i đ&#u em nào, em đó ph&#i &# l&#i d&#i s&#n làm đ&#a, làm ba ba hay làm nam nam. Theo tín ng&#ng ng&#i Vi&#t &# vùng quê, h&# chuôm ao nào có ng&#i ch&#t đ&#i thì linh h&#n ng&#i đó bi&#n thành con nam nam (nói theo mi&#n Nam là con ma gia), luôn luôn rình c&# h&#i r&#ng ng&#i khác ch&#t đ&#i. Có v&#y linh h&#n k&# ch&#t đ&#i m&#i đ&#c thay th&# mà tái sinh.

Trong khi m&#t em ph&#i &# l&#i d&#i s&#n làm đ&#a (hay ba ba, hay nam nam) thì các em khác lên h&#t b&# hè ho&#c b&# cao quanh s&#n đ&# r&#i s&# ch&#y t&# b&# bên này qua b&# bên kia. Em &# "d&#i ao" c&# sẵn đ&#i, túm áo b&#t đ&#c em nào, em đó ph&#i thay th&#. Trò ch&#i này th&#ng là c&#a các em trai và đ&#c bi&#t ph&#i ch&#i vào nh&#ng đêm trăng tháng Tám.

Trò ch&#i "Ph&# đường ch&#i" cũng nh&# "Ph&# đường &#ch" th&#ng đ&#c ch&#i vào đêm trăng sáng nh&# đêm Trung thu. Trong trò "Ph&# đường ch&#i" thì b&#y tr&# đường xung quanh m&#t bé c&#m cán ch&#i đ&#ng ng&#c ng&#i gi&#a đ&# "h&#n" nh&#p vào trong khi m&#t em khác ca theo nh&#p.

Còn trong trò "Ph&# đường &#ch" thì thay vì c&#m ch&#i, m&#t em qu&# xu&#ng hai tay ch&#ng đ&#t, mi&#ng ng&#m m&#y nén nhang. M&#t em khác v&# tay v&#a hát bài ph&# đường d&#i đây. Khi h&#n &#ch nh&#p vào em thì em ng&#i đ&#ng s&# nh&#y b&#n chân ki&#u con &#ch và các em khác b&# ch&#y t&# tung. Mu&#n

Đũa dao và trẻ em

Tác Giả: Hoàng Yên Lá

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

cho đũa thẳng thì cũng vậy nác lánh lên em ngái đũa ngá trò chái "Phá đũa chái".

Ch! Ch! Máy mái vá đáy,
Nái dám cáu chuyán cho tháy nghe xem.
Thán ch là thán ch hán,
Giá đũa cháu cháng cá nám trán đát kháng.
Gáp áng quá láu thán tháng,
Thát đáng bá đáng cá tìm tráng vá cá gái.
Tìm tái cá vá cá phu thá,
Chán náy kháng vá, chán kia kháng cháng.
áng bát tái áng bá váo đáng
Tái káu "nháp" cháng láng náo tha.
Tháng tám láa tát xanh xa,
Tháng ba gieo má sáng sa đáng ngoái.
Tái ngái, tái náp bái khoai,
áng nám mát mái tái phái thá ra.
Thám án mác phái ráng háa,
Chá hái, má hái xián qua, máp náy!
Tái vá đáy trách cáu, trách dái,
Sán dao, sán thát bám thá cháng tha.
Thá nhát là cá hán háa,
Thá nhá nác mám, thá ba cá riáng.
Thá tá là hát há tiáu,
Tán ra cho đáu váa hác váa cay.
Khen thay tháng bá hai tay,
Máng nác ná gáp, xáng ráy tháy xa.
Giáu đáu án đá mái ta,
Ráu đáu uáng chán, tá là hán lên.

Đũa dao do ngángái trángáng thành đát ra hoác nhám mác tiáu giáo đác trá em hoác giáp cháng ca hát vui chái nháng cũng cá thá nhám mác đách khác ká cá mác đách tháng tin hay tuyán truyán hoác kán đáo chá trách nháng đái tángáng mà tháng tháng ngángái ta e ngángái kháng dám trá cá tiáp đáng đán. Trá em đáu ác non nát, miáng lángái trán tru, lái áa tám nám tám ba vui chái ca hát nán mát khác đáng dao cá thá đáng truyán kháp thá thành cũng nhá nái hang cùng ngá hám mát cách nhanh chóng khi cháa cá các phángáng tián truyán tháng tán tián nhángáng nay. Qua thái gian khác đáng dao loái náy cá thá mát hát ý nghĩa ban đáu vá đáng truyán kháu nán cáu và chá cá thá thay đái. Mát trong nháng bài đáng dao loái náy đác trá em ngángáng nay ván thángáng hát khi chái trò Chi chi chán chán. Trong trò chái trán mát em đác chán, xáng bán tay trái ra, và các em khác cùng đát ngán tay trá váo giáa láng bán tay cáa em đá. Em đáng bán hát bài Chi chi chán chán và đán cáu cuái cùng cá ý káe dái giáng á chá "bát" rái bát ngá nám chát bán tay lái cùng vái chá "p". Em náo rát chám thì bá giáng ngán tay trá, em đáng phái á lái, tá bát mát đáng các

Đố ng dao và tr em

Tác Giả: Hoàng Yên L u

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

em khác đi tr n. Em nào b tìm th y đ u tiên s ph i thay th .

Trong trò ch i "Chi chi chành chành" bài đố ng dao sau đây đ c dùng:

*Chi chi chành chành
Cái đanh th i i a
Con ng a ch t tr ng
Ba v ng ngũ đ
Ch p ch đi tìm
Hú tim, b t p*

Hàng th k trôi qua ch ng ai hi u câu trên nói cái gì và cho r ng ch là nh ng i vô nghĩa c a tr em mà thôi. Nh ng vào gi a Th k XX đã có ít nh t hai ng i gi i thích câu này và b o là nó ph n ánh hay đ tri th i cu c. Nói cách khác đó là câu s m truy n. Ng i th nh t là ông Nguy n Bách Khoa trong Kinh Thi Vi t Nam (1940) và ng i th hai là nhà văn Nguy n Công Hoan trên t Văn Ngh (1958). Theo hai cây vi t này thì bài trên ph i đ c nh sau m i có nghĩa:

*Chu tri rành rành
Cái đanh th i i a
Con ng a đ t c ng
Ba v ng t p đ
C p k đi tìm
Ú tim òa p*

Chúng có nghĩa ra sao?

Chu tri rành rành, là báo cho m i ng i bi t rõ.

Cái đanh th i i a, ch chi n thuy n c a h i quân Pháp và Y Pha Nho b n phá c a Đà n ng 1858.

Đoạn dao và truyện em

Tên: Hoàng Yên Lưu

Tháng: 08; Năm: 2011; Ngày: 06:25

Con ngựa đã tặc, chớ Vua Tặc băng hà vào năm 1883 và triều đình Huế rã ròi, Nguyễn Văn Tường và Tôn Thất Thuyết thao túng quyền hành chớ còn gì là kẻ cớ.

Ba vị vua lập, chớ ba vua Dục Đức (làm vua ba ngày năm 1883), Hiệp Hòa (làm vua bốn tháng 1883), Kiến Phúc (từ 1883-1884) lên ngôi và đưa bắt hời.

Cặp kẻ đi tìm, chớ Hàm Nghi đi xa giá ra Quảng Trị vào 1885 và Tôn Thất Thuyết hô hào cớ n vớ.

Ú tim òa p, câu cuội, chớ Hàm Nghi bắt Pháp bắt ngay trong năm 1885.

Nhà văn Đoàn Quế Sĩ thì còn tìm ra một bản khác để ghi như sau:

*Chu chi rành rành!
Cái danh thối a,
Con ngựa đã tặc,
Ba vị vua lập,
Chớ chớ thối ng h (h i),
Ba chớ đi tìm
Ú tim, ù p!*

Bản trên để ghi thích như sau:

Chu: vòng, tròn; chi: tể. Câu có ý nói chúng ta đã thành vòng tròn đầy, chúng ta hiểu đi u đó m.

Câu thơ hai ý muốn báo trước những biến cố đau thương sắp tới.

Đạo dao và trẻ em

Tác Giả: Hoàng Yên Lá

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

Ba váng nói ä câu bán là ba vua kä tiäp nhau lên ngäi: Đäc Đäc, Hiäp Hòa và Kiän Phúc.

"Chä" chính nghĩa là xóm, mät phän cäa làng (nhä trong ca dao Viät Nam "làng trên chä däi thiäu gì giai tä"). Nhäng "ba chä" ä đây ám chä ba làng Thanh Läng, Thanh Cäc và Tha Mäc đi tìm vua. Ba làng này đã đäc kä täi trong bài "Poursuites dirigées contre le roi Ham Nghi" cäa R.P.A. Delvaux đăng trong Bulletin des Amis du Vieux Hue, 1941, tr.303.

Câu cuäi: vua Hàm Nghi bä bät, ngày 02/11/1888.

Ông Nguyän Văn Tä giäi thích thêm là vua Hàm Nghi khäi sä đi trän vào tháng Bäy năm 1884, bä bät vào ngày 02/11/1888, và bài đäng dao đäc ghi läi theo läi mät ngäi dân vùng Sän Tây, đã đäc đăng län đäu tiên trên tä "La Patrie Annamite" ngày 15/06/1935.

Cũng trong täp IIEH 19432, bài "Note à propos d'une chanson enfantine Annamite", ä trang 207-212, mät häc giä khác, ông Nguyän Văn Huyền, thuät läi mät cách giäi thích khác mà ông đäc nghe tä thuä thiäu thäi. Theo ông, thì đây là mät bài säm tiên tri vä täng lai näc Nam sau khi nhà Lê đä:

Chi chi chành chành: tä cänh län sinh ra nhäng ngành nhä (gäi ý niäm nhäng biän đäng theo luät nhân quä)

Cái danh thäi läa: ám chä que diêm quät läa hay đúng hän cái kim häa cäa súng täng träng cho säc mänh Tây phäng mà täi häi cuäi thä kä XVIII đó ngäi Nam ta mäi đäc biät.

Con ngäa chät träng: ám chä vua Lê Hiän Tông chät vào ngày Mäu Ngä (ngày 17), tháng 07, năm Bính Ngä (1786), sau 47 năm cäc nhäc väi ngäi träi. Nhà vua chät vào đúng lúc kinh đô Thăng Long bä quân Tây Sän chiäm giä.

Đạo giáo và truyền em

Tác Giả: Hoàng Yên L&#u

Thứ Bảy, 08 Tháng 1 Năm 2011 06:25

Ba vị đạo giáo lập đời: ba vị thần đã có công khai sáng đạo giáo, Nguyễn Huệ (Quang Trung) vị thần B&#u, Nguyễn Nhạc (Thái Đức) vị thần Trung, Nguyễn Ánh (tên gọi khác là vua Gia Long) vị thần Nam.

C&#p k&# th&# đạo giáo hiện (vị thần bình tĩnh bình tâm): ám chỉ vị thần Hoàng t&# C&#nh theo ông Bá Đa L&#c sang Pháp cầu vị thần năm 1789.

Ú tim ù &#p (m&#i ng&#&#i đời như chữ "ú tim" t&# đ&#y): nào là vị thần c&#m giáo đạo, giáo sĩ c&#a nh&#ng tri&#u đời k&# v&# Gia Long đã vô tình làm cho công&#i Pháp ph&#n &#ng lập i. Sự ph&#n &#ng đó không ng&# đã khi&#n ng&#&#i Pháp chỉ m&# đ&#&#c n&#&#c Nam r&#i c&# bán đ&#o Đông D&#&#ng. Rồi th&#t ch&#ng khác gì hai bên chữ i trò ú tim, m&#i k&#t qu&# đ&#u đ&#n b&#t ng&# ngoài m&#i m&#u toan c&#a đời bên.